

Vloga besedilnih korpusov pri izboljševanju jezikovne kompetence

Agnes Pisanski, Nataša Hirci

Oddelek za prevajanje in tolmačenje
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, Ljubljana
e-pošta: agnes.pisanski@guest.arnes.si, natasa.hirci@guest.arnes.si

Povzetek

V prispevku so predstavljene nekatere možnosti za uporabo računalniških besedilnih korpusov pri pouku tujega jezika. Opis trenutnega stanja na tem področju sledi pregled načinov uporabe v razredu glede na tip besedilnega korpusa. Nato so na kratko predstavljene možnosti, prednosti in lastnosti uporabe jezikovnih korpusov v razredu. Nazadnje so naštetje še nekatere težave, ki spremljajo njihovo uporabo pri pouku jezika.

Abstract

The paper presents various ways of using computer corpora in foreign language teaching. A description of the current situation in this field is followed by an outline of different types of corpora and how they can be applied in the classroom. A brief illustration of the potential, advantages and characteristics of corpus-based language learning follows. Finally, some problems of using corpora in the classroom are described.

1 Uvod

V času čedalje hitrejšega tehnološkega razvoja postajajo jezikovne tehnologije pomemben učiteljev pripomoček. Eden najmanj uporabljenih, a izjemno koristnih so računalniški korpusi. Med mnogimi možnostmi, ki jih ti odpirajo učiteljem, učencem in snovalcem programov, omenjava le nekatere. Številni priročniki, npr. slovarji, tezavri, slovnice in drugi, so danes izdelani na podlagi jezikovnih zbirk. Analiza besedil s pomočjo korpusa je lahko v pomoč pri sestavi učnega programa, saj obravnavanje resničnih besedil prispeva zelo dragocene podatke, npr. o tipu besedil, s katerimi se bodo študenti srečevali, ali o vrstah jezika, ki bi jih morali spoznavati (Biber in sod., 1998). Tudi pri strukturiranju gradiva za jezikovni pouk so korpusi izredno koristni, saj se snovalcem programa ni treba več zanašati le na svojo intuicijo o tem, katera slovnična vprašanja bi bilo treba obravnavati ali katere besede s posameznega besediščnega polja bi kazalo vključiti na določeni stopnji. Poleg teh in drugih možnosti pa je mogoče korpus v pouk vključiti še bolj naravnost: v prispevku na kratko predstavlja njihovo neposredno uporabo pri pouku tujega jezika¹.

2 Trenutno stanje pri jezikovnem pouku

Med učitelji jezika je globoko zakoreninjeno nezaupanje do novih tehnologij. Wolff (1998) ga delno pripisuje neuspehu jezikovnih laboratorijev izpred tridesetih let, temu lahko dodamo še tradicionalno učiteljsko nepoznavanje novih tehnologij in posledični strah pred njimi. Ta temelji predvsem na predstavi, da gre za zapletene, neobvladljive pripomočke, ki hitro odpovedo.

Prav zaradi tega uporaba korpusov v Sloveniji med učitelji jezika ni posebno razširjena. Učitelji slovenskega in tujih jezikov pogosto niti ne vedo, da ti obstajajo, ali pa ne razumejo dobro, kaj korpusi so in

kako bi jih sami uporabili. Med tistimi, ki vsaj približno vejo, kako bi lahko korpus uporabljali, se nekateri bojijo, da gre za zelo kompleksne in tehnološko zahtevne pripomočke, za katere je treba imeti ogromno računalniškega znanja, ki ga sami ne premorejo.

V resnici pa je uporaba korpusov zelo primerna za poučevanje jezika na vseh stopnjah, od osnovnošolske do visokošolske, saj pomeni dinamičen način dela, h kakršnemu naj bi se učitelji danes nagibali. Korpusi omogočajo preseganje klasičnega pouka, kjer učitelj znanje posreduje učencem. Pri delu s korpusom je učenec mnogo bolj avtonomen in prevzema del odgovornosti za posredovanje znanja.

Z vsako predstavitvijo jezikovnih korpusov in možnosti dela z njimi se krog učiteljev uporabnikov širi. Zelo verjetno je, da bodo učitelji jezika sčasoma postali ena od večjih skupin uporabnikov jezikovnih korpusov.

3 Možnosti uporabe različnih tipov korpusov pri jezikovnem pouku

Glede na funkcijo in na to, kakšen vpogled nam lahko dajo, obstajajo različne tipologije korpusov (prim. Baker (1995); Hirci (1999); Erjavec (1996/97); Sinclair (1991)). Delimo jih na *referenčne*, *specializirane*, *spremljevalne*, *vzporedne*, *primerljive*, *korpus podjezikov* in *korpus govorenega jezika*. Pri njihovi uporabi je treba upoštevati, v kakšne namene so bili narejeni.

Za potrebe poučevanja jezika pridejo v poštev predvsem:

- **referenčni korpusi** (so osnovni tip korpusa; služijo kot jezikovni standard (Erjavec, 1996/97) in naj bi predstavljali celovito podobo nekega jezika in s tem izhodišče za temeljne jezikoslovne raziskave (Gorjanc, 1999)
- **specializirani** (vsebujejo specifična besedila iz nekega področja),
- **dvo-** ali **večjezični vzporedni** (sestojijo iz izvirmikov in njihovih prevodov v enega ali več tujih jezikov) in **primerljivi korpusi** (vsebujejo

¹ Podobna uporaba je seveda možna tudi pri poučevanju maternega jezika.

besedila, ki so primerljiva glede na žanrsko opredelitev, register, temo ipd.).

Referenčni korpusi so enojezikovne zbirke besedil, ki pomenijo obsežen vir informacij o jeziku in njegovih lastnostih. Biti morajo dovolj veliki, da so reprezentativna slika relevantnih jezikovnih različic in tipičnega besedišča. Lahko jih uporabljamo za pisanje slovníc, slovarjev in drugih jezikovnih referenčnih virov. Največji referenčni korpusi so korpusi angleškega jezika, npr. The Bank of English (<http://www.titania.cobuild.collins.co.uk/>) in BNC, British National Corpus, (<http://info.ox.ac.uk/bnc>), v Sloveniji pa imamo za zdaj korpusa Beseda (<http://bos.zrc-sazu.si/beseda.html>) in FIDA (<http://www.fida.net>) ter nekatere manjše korpuske. *Beseda* je korpus predvsem leposlovnih besedil in nekaterih prevodov leposlovja v slovenski jezik, medtem ko je *FIDA* referenčni korpus sodobnih predvsem neleposlovnih besedil, čeprav vsebuje tudi manjši podkorpus leposlovnih besedil - okrog 10 odstotkov (Stabej, 1998).

Pri pouku jezika, maternega ali tujega, so *referenčni korpusi* kot referenčni jezikovni viri med vsemi korpusi najkoristnejši. Referenčni korpusi so namreč velike zbirke besedil (FIDA, na primer, vsebuje 100 milijonov besed, medtem ko The Bank of English sestoji iz 329 milijonov besed), ki kažejo sliko naravnega jezika in njegovih specifičnih značilnosti. S poznavanjem resnične rabe besed in tipa sobesedila, v katerem se pojavljajo, učenci lahko izboljšajo svoje poznavanje, razumevanje in rabo tujega ali maternega jezika.

Specializirani korpusi so tako kot referenčni enojezikovne zbirke besedil, vendar sestojijo iz besedil s specifičnega področja, s tem pa je tudi besedišče omejeno na to področje. Take korpuske lahko prav tako koristno uporabljamo pri jezikovnem pouku, predvsem tam, kjer učijo strokovni jezik (npr. strokovna angleščina oziroma ESP).

Vzporedni korpusi - primer slovensko-angleškega vzporednega korpusa je IJS-ELAN² - lahko pomagajo pri poučevanju prevajanja, saj pokažejo specifične strukture v nekem jeziku ali nekatere prevodne zakonitosti (npr. *kibbitzers* (Johns, 1998)). *Primerljivi korpusi*, ki so večjezikovni, omogočajo primerjavo dveh ali več jezikov oziroma besedil in njihovih jezikovnih struktur, enojezikovni pa omogočajo primerjavo prevodov s prostim tvorjenjem besedil v istem jeziku. Ti korpusi so primerni predvsem za pouk bodočih prevajalcev.

Učiteljeva izbira tipa besedilnega korpusa je torej odvisna od tega, za kakšen jezikovni pouk gre. Pri pouku splošnega jezika so najuporabnejši enojezikovni referenčni korpusi, pri pouku strokovnega jezika pridejo v poštev specializirani korpusi, medtem ko so vzporedni in primerljivi korpusi najprimernejši za pouk prevajanja.

4 Načini uporabe pri jezikovnem pouku

Poleg tipa besedilnega korpusa je treba izbrati še način uporabe, pri čemer je potrebno upoštevati stopnjo jezikovnega znanja učencev pa tudi katere spretnosti bo

² IJS-ELAN je dober začetek, vendar vsebuje le omejeno število različnih besedilnih tipov.

aktivnost razvijala. Čeprav je kompleksno in samostojno iskanje po korpusu primernejše za učence z višjo stopnjo jezikovnega znanja, je mogoče nekatere preprostejše vaje prilagoditi tudi učencem z nižjo stopnjo. Tognini Bonelli (2000) meni, da je delo s korpusom primerno za učence vseh stopenj, ker gre za analizo jezika od spodaj navzgor ("bottom-up study"), ki za začetek zahteva le malo predznanja.

Osnovni namen uporabe korpusa pri jezikovnem pouku je jasen: v korpusu lahko opazujemo jezikovne značilnosti in resnično rabo besed. Seveda se pri delu zaradi preglednosti lahko omejimo na konkretne slovníčne, semantične, pragmatične ali kolokacijske probleme. Toda zelo pogosto se izkaže, da problemi in razlage ne zajemajo ene same tradicionalne jezikoslovne kategorije. Prav zato se je smiselno izogniti stari delitvi na slovníčne, leksikalne in pragmatične probleme ter jih obravnavati bolj celostno.

4.1 Nadgrajevanje klasičnih priročnikov

Aktivnosti, s katerimi učenci nadgrajujejo klasične vire, temeljijo na primerjavi informacij, ki jih o posameznem jezikovnem vprašanju dobimo v priročnikih, in jezikovnih dejstev, o katerih lahko sklepamo s pomočjo korpusa.

Tognini Bonelli (2000) kot pomembno spremembo, ki jo v metodologijo poučevanja vnaša korpusna lingvistika, navaja možnost samostojnega tvorjenja pravil. To do zdaj ni bilo vprašanje, s katerim bi se ukvarjali pri pouku, pravila so namreč oblikovali teoretični jezikoslovci, učencem pa je preostalo le še to, da se jih naučijo.

Pravila, ki jih navajajo pedagoške slovnice, so problematična z več vidikov: včasih so netočna in zavajajoča, pogosto so zelo abstraktna, kar lahko pomeni, da so za učenca manj razumljiva (Tognini Bonelli, 2000). Primeri so izbrani tako, da pravila podpirajo, v praksi pa učenci pogosto naletijo tudi na primere, ki se ne skladajo s tistimi v pedagoških slovnících.

Delo s korpusom omogoča izpeljevanje lastnih zaključkov na podlagi resničnih primerov, induktivno izpeljevanje zaključkov o jezikovnih dejstvih pa je dragoceno s stališča motivacije. Ob vsem tem je treba poudariti, da pri pouku ni smiselno povsem zavreči že obstoječih pedagoških pripomočkov in se lotiti popolnoma novega izpeljevanja jezikovnih dejstev na podlagi uporabe računalniških korpusov. Mnogo učinkovitejše je kombiniranje že znanih učnih pripomočkov s korpusom besedil. Abstraktno pravilo se lahko ob primerih iz korpusa konkretizira ali pa učenci ob delu s korpusom sami poskusijo komentirati jezikovna dejstva in jih dopolnjevati s pravili, ki jih ponujajo že klasični pripomočki.

Kot primer³ lahko vzamemo zaimka *each* in *every*, ki ju angleške pedagoške slovnice (npr. Murphy (1995: 180)) zaradi podobnega pomena prepoznavajo kot

³ Vsi primeri so ilustrativni in navedeni z namenom, da pokažejo, kako lahko učenci pridobljeno jezikovno znanje preverjajo in dopolnjujejo v praksi. Primeri niso namenjeni objektivnemu dokazovanju hipotez o stanju in jeziku, zato ne vsebujejo numeričnih statističnih podatkov

potencialno težaven par. Pri razlagi razlike v pomenu pogosto poudarjajo, da je *every* rabljen za posploševanje, v pomenu vsak, *each* pa za ločevanje, v pomenu vsak posamezno. Takšna razlaga, opremljena z nekaj tipičnimi primeri, je sicer razumljiva, vendar

precej abstraktna. V razredu lahko razliko konkretiziramo že z uporabo omejenega korpusa predstavitvene različice The Bank of English na internetu.

<p>mutual hostility; politicians in each country are using the other to about half an inch of growth after each cut. [p] While it is an evergreen, in-depth tracks from featured artists each day. [p] Set a button to KFOG 104.5/ [p] March [p] City solicitors each donate L 5,000 worth of legal way each day that you live, each hopeful thought you think, however homes in a single afternoon. Since each house is presumably owned by a of CRAFTS 'N THINGS for dollar;14.97. Each issue will bring you more than 50 included to enable you to tick off each item as it is dealt with. a grandson? An only grandchild for each. Marianne's recollection of Martin's classes and will accept no donations. Each member pays identical dues Graham still wanted to share her bed each night, a habit they had started when must be a two-thirds majority in each of the three houses - Bishops, exploiting it to get votes. For each of the past four years, the main After completing the test, label each one with the date, seal it in a the opinion polls. In the run-up to each one of these elections yields fell and I had never been apart from each other for more than four hours. Much pulling crescent wrenches out of each other's wet asses asserts US critic their instruments, their teachers and each other before going on stage to play down at an angle so they could see each other's faces. Think you that the</p>	<p>mutual hostility; politicians in each country are using the other to about half an inch of growth after each cut. [p] While it is an evergreen, in-depth tracks from featured artists each day. [p] Set a button to KFOG 104.5/ [p] March [p] City solicitors each donate L 5,000 worth of legal way each day that you live, each hopeful thought you think, however homes in a single afternoon. Since each house is presumably owned by a of CRAFTS 'N THINGS for dollar;14.97. Each issue will bring you more than 50 included to enable you to tick off each item as it is dealt with. a grandson? An only grandchild for each. Marianne's recollection of Martin's classes and will accept no donations. Each member pays identical dues Graham still wanted to share her bed each night, a habit they had started when must be a two-thirds majority in each of the three houses - Bishops, exploiting it to get votes. For each of the past four years, the main After completing the test, label each one with the date, seal it in a the opinion polls. In the run-up to each one of these elections yields fell and I had never been apart from each other for more than four hours. Much pulling crescent wrenches out of each other's wet asses asserts US critic their instruments, their teachers and each other before going on stage to play down at an angle so they could see each other's faces. Think you that the</p>
---	---

Primer 1: Konkordance za 'each'

<p>put money into a building society for every borrower who took it out, and some been the ultimate sexual fantasy of every Catholic girl. [p] But if the time beat the Olympic star. He has every chance, especially after his remark that 'diplomacy must be given every chance". 'Now, just before you said Tony Waters sees his figures surge every Christmas. Halfords sells three my kids regularly and I talk to them every day so I don't think I'm missing stallions assiduously, grooming them every day. Then, at breakfast one day, he [p] We need a mass membership in every diocese. Become a member of MOW and respect and f ing pain and f ing every emotion you can think of stirred School of Music and Drama. [p] FOR every established classic in the it is nothing. Their train arrives every evening at seven o'clock. Often it. The fact is, the memory of every experience, everything we have resources Corruption had affected every institution. Half the education card selections. [p] Anyway, I have every intention of giving him a headache. Ellis' script poses the conundrum to every man in the aisles attempting to stretches and relaxes with each and every movement of your foot. [p] Comfort if the authorities were to close down every Net site in Germany, what would Western Visa offers you a 3 rebate on every new purchase you make during a to make tea and those little cakes every night. You're not responsible for government continues to fumble every pass, miss every trick. A</p>	<p>put money into a building society for every borrower who took it out, and some been the ultimate sexual fantasy of every Catholic girl. [p] But if the time beat the Olympic star. He has every chance, especially after his remark that 'diplomacy must be given every chance". 'Now, just before you said Tony Waters sees his figures surge every Christmas. Halfords sells three my kids regularly and I talk to them every day so I don't think I'm missing stallions assiduously, grooming them every day. Then, at breakfast one day, he [p] We need a mass membership in every diocese. Become a member of MOW and respect and f ing pain and f ing every emotion you can think of stirred School of Music and Drama. [p] FOR every established classic in the it is nothing. Their train arrives every evening at seven o'clock. Often it. The fact is, the memory of every experience, everything we have resources Corruption had affected every institution. Half the education card selections. [p] Anyway, I have every intention of giving him a headache. Ellis' script poses the conundrum to every man in the aisles attempting to stretches and relaxes with each and every movement of your foot. [p] Comfort if the authorities were to close down every Net site in Germany, what would Western Visa offers you a 3 rebate on every new purchase you make during a to make tea and those little cakes every night. You're not responsible for government continues to fumble every pass, miss every trick. A</p>
---	---

Primer 2: Konkordance za 'every'

Pri primerjavi zadetkov za *each* in *every* lahko učenci že s preprostim pregledom sobesedila sami izpeljejo nekatere leksiko-gramatikalne vzorce rabe za vsako od besed. Zelo hitro na primer postane očitno, da za *each* obstaja možnost vezave z *of* ali da lahko stoji na koncu stavka, to pa ne velja za *every*.

Pregled primerov nam pokaže, da se obe besedi lahko vežeta z *day*, vendar sobesedilo v predstavitveni različici The Bank of English na internetu ni dovolj široko, da bi ugotovili, ali sta besedi v tej rabi sinonima ali ne, zato sva za primerjavo pogledali še primere v BNC.

Tu nam iskanje besednih zvez *every day* in *each day* da veliko primerov z nekoliko širšim sobesedilom, iz katerih je bolj razvidno, koliko sta besedi sinonima. Omejenost konteksta nam sicer pogosto še vedno onemogoča izpeljevanje dokončnih zaključkov, toda nekatere poteze postanejo jasnejše:

Admission was to be free but tickets were required for *each day* and demand was enormous from all over Britain and Ireland, from other European countries, and even from North America.

For a full colour brochure and investment information please contact the selling agents or telephone the on site Show Apartment /Sales Office, open from 10.30 a.m. to 4:30 p.m. *every day*, tel.

Če primerjamo zgornja stavka (primera iz korpusa BNC), ugotovimo, da sta besedni zvezi po pomenu sorodni, vendar pa razlikovanje še vedno ostaja: vsak posamezen dan proti vsak dan.

Po drugi strani pa v BNC najdemo tudi primere, kjer je razlika manj očitna oziroma je morda sploh ni. Pri naslednjih dveh stavkih je razlika med *each* in *every* minimalna:

If you practise it for just ten minutes *each day*, you will soon begin to notice the difference.

He said '*Every day* seems to bring us closer to the collapse of the monarchy.'

4.2 Izpeljevanje lastnih zaključkov

Aktivnosti, s katerimi učenci izpeljujejo povsem svoje zaključke, se od prejšnjih nekoliko razlikujejo. Uporabne so v primerih, kadar učenci naletijo na jezikovna vprašanja, na katera ni mogoče najti odgovorov v priročnikih. Učencem tovrstne aktivnosti dajejo možnost in odgovornost za obsežnejše

induktivno izpeljevanje zaključkov kot pri nadgrajevanju klasičnih virov.

Kot primer si lahko ogledamo razlikovanje med problematičnima besednima zvezama *in the beginning* in *at the beginning*. V nasprotju z *each* in *every*, ki ju je mogoče najti v praktično vsaki pedagoški slovnici, se besedni zvezi z *beginning* večinoma ne obravnavata kot potencialno problematični, čeprav pedagoške in prevajalske izkušnje kažejo, da v resnici sta. Priročniki ne dajo odgovora na vprašanje, kakšna je razlika med njima: slovnice in slovarji namreč ne razlagajo pomena posameznih predložnih zvez, kajti sezname bi bili v tem primeru neskončni. V nekaterih slovarjih se za geslo *beginning* sicer najdejo primeri z *at* ali *in the beginning* (npr. Collins Cobuild, dvakrat *at the beginning*) ali v njih navajajo, da sta obe zvezi možni (npr. BBI), težko pa je najti razlago, kakšna je razlika med njima. V razredu je torej korpus idealno orodje za iskanje odgovora na to vprašanje.

to be as kindly as it was in the beginning. [p] Rather than saying the closing of the frontier. In the beginning all America was a frontier, and us that there was silence in the beginning and there will be silence at the me, why did she not do it in the beginning and save me all this trouble? The couldn't have been on foot in the beginning because he had to get the body nights I did feel guilty in the beginning, but Bill goes fishing or meets a F Sims-Knight, J. E. (1989). In the beginning: Development in the first two but obscene and blasphemous In the beginning God created Adam and Eve, not after his supposed reign. In the beginning he was probably no more than a high-living lads, although in the beginning he was always a few minutes late of Musset's poetry, and in the beginning he was a bit skeptical about for spotting quality, but in the beginning he let Elisabeth be his guide. admonition about the trees. In the beginning, however, I had other priorities. didn't work for me anymore. In the beginning, I got high and it felt great. By a modest stimulus program in the beginning, increase permanently investment TALKS AND FEATURES NARR: In the beginning is the idea. Then it's developed t even call it 'feeling' in the beginning, it was more like total rawness, words as they try to write. In the beginning, many children let a single and dignity which existed 'in the beginning' (Matthew 19 4). In repudiating square kilometers deforested in the beginning of the period, 53,000 cut down

Primer 3: Konkordance za 'in the beginning'

Such was her power over him, at the beginning. Angelica, who was tender-hearted of the decade than they had at the beginning. But the effects of the 1980s whatever that meant. Even at the beginning it didn't mean much. Not what I'd give women a leading role at the beginning of its history? [p] There is some commences with enrolment at the beginning of October and terminates: For beer is Montrose launched at the beginning of 1994. [c] list [/c] [h] Hope settled in Amsterdam at the beginning of the 17th century and his if you had told most of us at the beginning of these relationships that it more poignant because John-at the beginning of the year-was asked to judge at dropped by the fans. [p] At the beginning of the season, Melli was will have to miss two games at the beginning of next season, once the SAFC due to come into effect at the beginning of July. The West German mark managed to win a referendum at the beginning of this month that postponed Parks said four were killed at the beginning of the month in a gun battle at a visit since the invasion at the beginning of August. The Iraqi report said REP: Hopes were high at the beginning of 1990 that human rights would discovered by Aurel Stein at the beginning of this century in the cave as the emperors had done at the beginning of the Heian Period. The Great Thus the Societies Fair at the beginning of that Michaelmas Term could not quickly. This was progress. At the beginning of the week Horace Cutler had

Primer 4: Konkordance za 'at the beginning'

Učencem že prvi pogled pokaže razlikovanje v leksiko-gramatikalni vezljivosti: *at the beginning* se

skoraj izključno veže z *of* (razen če ni na koncu stavka), za *in the beginning* je taka vezava redka.

Tudi pri iskanju razlike v pomenu lahko že iz majhnega števila primerov ugotovimo nekatere smernice.

Tako hitro opazimo, da so vsi primeri v biblijski rabi (v smislu *In the beginning was the word* ipd.) vezani na zvezo *in the beginning*. Natančnejši pregled zadetkov pokaže, da se *at the beginning* pogosto veže s časovno enoto, npr. *of October, the 17th century* itd. ali z nekim obdobjem, npr. *of its history, the Clinton administration*.

At the beginning se torej veže z *of* in ga uporabljamo za linearno lociranje, predvsem v času: *in the beginning* pa se večkrat uporabi za kontrastiranje začetka z drugimi deli, npr. *to be as kindly as it was in the beginning; In the beginning, however, I had other priorities*.

Zgoraj naštetja opažanja lahko učenci sami izpeljejo na podlagi precej omejenega števila primerov iz korpusa, gotovo pa je treba upoštevati, da dobljeni rezultati nikakor niso dokončni in da je potrebno opažanja učencev preverjati in dopolnjevati, lahko v obliki posveta z učiteljem ali primerjav z drugimi viri.

4.3 Popravljanje jezikovnih napak učenca

Eden od načinov uporabe korpusa pri pouku je tudi popravljanje napak. Pri klasičnem jezikovnem pouku se učitelj pri popravljanju napak zanaša na lastno jezikovno kompetenco in na priročnike, ki so mu na voljo: slovarje, tezavre, slovnice in drugo strokovno literaturo. Pri pouku jezika, ki ni učiteljev materni jezik, hitro postane jasno, da to dvoje ne zadostuje vedno. Jezikovna kompetenca v tujem jeziku je omejena, prav tako je omejen vsak pripomoček. Podobno velja tudi za pouk maternega jezika, a je morda manj očitno.

Korpus je dragocen vir podatkov o jezikovni rabi, na katerega se učitelj lahko opre. Očitno je sicer, da korpusa ne bomo uporabljali za popravljanje vseh napak, kajti pogosto so za to ustrežnejši drugi pripomočki. Za vprašanje pravega zapisa bo gotovo zanesljivejši slovar, če želimo najti razlago za nek slovnični problem, bo slovnica pogosto hitrejša in jasnejša rešitev. Po drugi strani pa učitelj tujega jezika v praksi zelo pogosto naleti na situacije, kjer vezljivost določenega izraza ne more preveriti v nobenem od drugih pripomočkov, ker jih ti enostavno ne navajajo (tak primer je na primer zgoraj omenjeni *at* proti *in the beginning*). Podatki, ki jih lahko dobi iz korpusa v tem primeru dopolnjujejo učiteljevo kompetenco.

5 Težave pri uporabi korpusov v razredu

Pri uporabi primerov iz korpusov obstaja možnost, da naletimo na napake ali primere nereprezentativne rabe (Sinclair, 1991). Ne moremo pričakovati, da bo vse, kar najdemo v korpusu, avtomatično pravilno. Korpus pogosto vsebuje nepregledana besedila, v teh pa lahko najdemo tudi čudne primere, tipkarske napake, včasih lahko kje manjka kakšna beseda, itd. Toda če se pri delu v razredu tega zavedajo učitelji in učenci, ni pričakovati večjih težav.

Posebna težava uporabe korpusov je potrebna oprema. Brez učilnice, opremljene z računalniki, povezave z internetom (oziroma možnosti uporabe CD-roma) in dostopa do orodij, s katerimi iščemo po korpusu, korpusov ne moremo uporabljati – v Sloveniji so takšni pogoji pri pouku jezika na voljo le redko kje. Poleg tega je težaven tudi dostop do korpusa, le nekateri so dostopni brezplačno: med angleškimi je mogoč delni dostop do

The Bank of English ali pa predstavitevna različica BNC prek interneta.

Pri uporabi računalniških korpusov med jezikovnim poukom je treba upoštevati tudi to, da ni vseeno, o katerem jeziku govorimo. Največ jezikovnih korpusov je za angleški jezik in prav zaradi tega so najširše dostopni. Za slovenščino je položaj trenutno še zmeraj precej omejen, obstajajo na primer korpusi VAYNA (besedni napadi na JLA), Literat (Hladnik), MULTEXT-East (Erjavec in sod.), Beseda (Jakopin) in FIDA (Krek in sod.), vendar so premajhni, da bi bili reprezentativna slika slovenskega jezika, ali pa do njih nimamo prostega dostopa. Prav zaradi takih razmer so vsi navedeni primeri angleški.

6 Zaključek

Ob številnih nastajajočih in že obstoječih korpusih se pojavlja vprašanje, kdo jih bo uporabljal. Erjavec (1996/97) trdi, da je "izdelava korpusov, posebno široko dostopnih, smiselna samo, če se ti korpusi nato tudi uporabljajo. Tu stopi v ospredje človeški faktor, saj dosti institucij, ki bi takšne korpuske lahko s pridom uporabljale, nima razvite računalniške ekspertize. Verjetno je najlažji način, kako takšni jezikovni viri lahko zaživijo, uvajanje njihove uporabe v primerne visokošolske študije ter s popularizacijo celotnega področja jezikovnih tehnologij." Učitelje jezikov in njihove učence lahko jemljemo kot močno skupino potencialnih uporabnikov. Takrat, ko bodo korpusi tudi pri nas bolj dostopni in bodo učitelji glede njihove uporabe dobro ozaveščeni, bo verjetno ta ideja tudi zares zaživela, zdaj je namreč šele v poskusni fazi.

Prav tako je treba upoštevati, da je delo s korpusom v razredu specifično, učitelj in učenci pa se razlikujejo od drugih uporabnikov. V razredu se korpus ne uporablja za znanstvene raziskave ali za to, da bi na njegovi podlagi sami izpeljevali nova pravila. Uporaba korpusa se kombinira s klasičnimi priročniki in z drugimi viri, vendar je dragocena, ker učencem omogoča, da postanejo pri učenju bolj avtonomni. Velika vrednost dela s korpusom je njegova prilagodljivost: daje podatke o problemih, ki so v tistem trenutku aktualni, daje podatke o jeziku za tista vprašanja, ki jih slovnica ali slovar nista predvidela kot problem.

Pri pregledu načinov dela sva se omejili na jezikovna vprašanja, ki zadevajo manjše jezikovne enote. Taki problemi, torej leksiko-gramatikalni, kolokacijski itd., se namreč zaradi sorazmerno preprostih postopkov obravnavanja zdijo trenutno najuporabnejši za korpusno podprt jezikovni pouk. To seveda ne pomeni, da besediloslovne analize računalniških korpusov v pedagoške namene niso mogoče, trenutno se sicer najpogosteje uporabljajo pri izdelavi učnih programov, v prihodnosti pa lahko prav tako postanejo del jezikovnega pouka.

7 Literatura

- Baker, M., 1995. Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target*, 7: 2.
- Benson, M., E. Benson in R. Ilson. 1993. *The BBI Combinatory Dictionary of English*. Amsterdam in Philadelphia: Benjamins. 2. ponatis.

- Biber, D., S. Conrad in R. Reppen. 1998. *Corpus Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Collins Cobuild English Language Dictionary*. 1987. J. Sinclair (ur.) London: HarperCollins.
- Erjavec, T. 1996/97. Računalniške zbirke besedil. *Jezik in slovstvo*. 42/2-3, 81-96.
- EAGLES: Expert Advisory Group on Language Engineering Etandards
<http://www.ilc.pi.cnr.it/EAGLES96/>
- Gorjanc, V. 1999. Korpusi v jezikoslovju in korpus slovenskega jezika FIDA. *Zbornik predavanj 35. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana, 28. 6. –17. 7. 1999.
- Hirci, N. 1999. *Uporaba primerljivih in vzporednih besedil za ugotavljanje prevodne ustreznosti*. Magistrska naloga, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Johns, T. 1998. Kibbitzers.
<http://sun1.bham.ac.uk/johnstf/timeap3.html>
- Murphy, R. 1995. *English Grammar in Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sinclair, J. H. 1991. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Stabej, M. 1998. Besedilnovrstna sestava korpusa FIDA. *Uporabno jezikoslovje: Jezikovne tehnologije*. Tematska številka referatov na II. kongresu "Jezik za danes in jutri". Ljubljana, 8.-10. oktober 1998.
- Tognini Bonelli, E. 2000. *Corpus Linguistics at Work*. Studies in Corpus Linguistics. Amsterdam in Philadelphia: Benjamins.
- Wolff, D. 1998. Computer and New Technologies. *The European English Messenger*, 7:69-71.